
Predstavljenost nacionalnih manjina u hrvatskim dnevnim novinama – komparativni pregled 2001. – 2003.

IGOR KANIŽAJ*

Sažetak

Rad prikazuje rezultate istraživanja izvještavanja o manjinama u hrvatskim dnevnim novinama od 2001. do 2003. godine. Uz pregled dosadašnjih relevantnih međunarodnih i hrvatskih istraživanja u tekstu se posebno istražuju aspekti novinarske selekcije koja presudno utječe na konačnu percepciju čitatelja. Temeljni nalazi istraživanja pokazuju kako su problemi manjina dominantno političke teme, predstavljene kroz izvještajne novinarske vrste uz vrlo mali broj analitičkih članaka. Predstavnici vlasti i medijski djelatnici još uvijek pitanja manjina percipiraju kao politička. Političari i državni službenici to čine svojim aktivnostima i programima pod pritiskom različitih segmenata javnosti, a novinari prije svega zbog ograničenosti uređivačke politike, kao i samog profila tiskovine. Istodobno, predstavnici manjina u pravilu ne znaju nametnuti svoje teme medijima i naglasiti kulturne, socijalne i ostale aspekte života koji su presudni za punu integraciju u društvo i pozitivnu percepciju u javnosti.

Ključne riječi: tisak, dnevne novine, nacionalne manjine, Hrvatska

1. Uvod

Demokratski sustavi više od svih ostalih omogućuju manjinama da se bore za svoje interese i da povećaju svoj politički utjecaj u problemima koji su za njih najvažniji (Mueller, 1995.). Polazeći od tog stajališta, neki međunarodni znanstvenici priklonili su se jednoznačnoj interpretaciji međuetničkih sukoba koji su se vodili na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine. "Građanski ratovi na ovom području nastali su manjim dijelom i zato što su Srbi reagirali na demokratski mit. Njihovo shvaćanje demokracije temeljilo se na jednakosti i vladavini većine, što je dovelo do toga da se osjećaju kao manjina. Reakcija je bilo prihvaćanje propagandista koji su tvrdili da će se kao manjina suočiti s progonstvima" (Mueller, 1995.: 520). Stvarni razlozi i povijesne činjenice možda se ne podudaraju posve s navedenom interpretacijom, ali ona je u ovom trenutku

* Igor Kanižaj, asistent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na istraživačkom projektu "Mediji i društvo".

bitna jer upućuje na važnost propagandista, koji su imali presudnu ulogu za eskalaciju sukoba u regiji, koristeći se različitim i metodama manipulacije medijima i njihovom instrumentalizacijom, što je obilježilo razdoblje od 1990. do 2000. godine.

Političari su s pomoću medija mobilizirali javnost s jedne i s druge strane, odašiljali poruke i informirali međunarodnu javnost te istodobno vodili diplomatski rad preko etera, s pomoću radija i televizije. Prateći medije, građani su mogli svjedočiti ratnim zbivanjima i tragičnim posljedicama. “Rat je uzrokovao promjene u stavovima ljudi prema manjinskim etničkim skupinama. One nisu isključivo usmjerene prema pripadnicima manjinske skupine (Srbi) s kojom je većinska skupina (Hrvati) bila sukobljena, nego je generaliziran negativan stav i prema ostalim etničkim manjinskim skupinama. Tako je potvrđena pretpostavka da intranacionalna homogenizacija, kao rezultat sukoba s nekom nacionalnom skupinom, nužno stvara i distanciju prema svima koji nisu (MI)” (Šiber, 1998.: 91). Diskurs koji je označio međuetnički sukob, ostaje i nosi svoja konotativna obilježja u svakodnevnom životu, kroz diskurs medija. Analiza medija danas nam otkriva trajne posljedice koje su ostale i poslije sukoba i koje bez obzira na demokratski napredak i uspješnost tranzicije usporavaju punu integraciju manjina u društvo. Ovdje se misli na isključivu prezentaciju manjina kao političkih tema, čemu je pogodovala politički nestabilna situacija.

Iz faze otvorenog sukoba međunarodni istraživači Hrvatsku su prije dvije godine po prvi puta svrstali u postkonfliktnu fazu, u kojoj se puno medijske pozornosti posvećuje istraživanjima zločina iz prošlosti i aktivnostima za pomirenje i uspostavljanje povjerenja (Milivojević, 2003.). Treća faza, u kojoj se nalazimo, obilježit će dugotrajan period u kojem treba doći do pune integracije manjine u hrvatsko društvo. O medijskom će izvještavanju umnogome ovisiti kvaliteta integracije. Ovaj članak donosi dva komparativna istraživanja iz 2001. i 2003. godine koja služe kao osnova za detaljnu analizu postojećeg stanja i medijske politike prema manjinama, ali s pomoću analize sadržaja želi upozoriti na nedostatke medija i selekcije vijesti koji mogu otežati proces integracije manjina, što je bio i jedan od ciljeva istraživača.

2. Izvještavanje o manjinama i selekcija vijesti

Za većinu građana jedne demokratske države s razvijenim civilnim društvom, mediji su osnovni izvor informiranja i komunikacijski kanal s pomoću kojega se stvara percepcija o nekoj nacionalnoj manjini. Kao građani, vrlo ćemo rijetko imati priliku izravno komunicirati s predstavnicima različitih manjina, a pogotovo s onima koji nemaju socijalni status približno sličan našem. Zbog toga predodžbu o manjinama i njihovim predstavnicima stvaramo uglavnom na temelju medijskih izvješća, novinarske selekcije događaja i istupa javnih ličnosti, koja govore o manjinama ili s pomoću *spin doctora*¹ i *agendi*² ti isti političari koriste manjinske teme kako bi pridobili pozornost javnosti, što

¹ *Spin* – okretati, vrtjeti; promotivna kvaliteta koju proizvodu ili osobi dodaje, pripisuje oglašivač ili savjetnik za imidž. *spin doctor* – savjetnik za imidž, politički savjetnik, ali i osoba koja je u stanju upravljati informacijama i manipulirati masovnim medijima (*NTC's Mass Media Dictionary*, 1990.)

² *Agenda* – dnevni red; *agenda setting* – nametanje tema, agende, navodni učinak medija; moć medija da nametnu neke teme i utječu na vjerovanje javnosti u to što je važno (*NTC's Mass Media Dictionary*, 1990.)

je osobito uočljivo u politički snažnim događajima poput predsjedničkih, parlamentarnih i lokalnih izbora. Medijski djelatnici (urednici, novinari, montažeri, producenti, kamermani, tonski majstori) dok izvještavaju o nekom događaju svjesno ili podsvjesno sudjeluju u selekciji, ističu jedne događaje i vijesti, a druge ignoriraju. U tom procesu mediji pomažu u utvrđivanju prevladavajućih uvjerenja, pretpostavki i vrijednosti u društvu (Gray, 1987.).

Empirijska su istraživanja pokazala da sva masovna komunikacija – podjednako u tisku i elektroničkim medijima, kao i na svim stupnjevima posredovanja, od novinske agencije do krajnje redakcijske obrade proizvoda – prolazi iste sustave filtriranja u izboru i određivanju težine događaja i njihovih aspekata. Taj selekcijski mehanizam ne djeluje kao norma koja se svjesno formulira i potom namjerno prakticira, nego u smislu prešutnoga profesionalnog konsenzusa koji se ostvaruje i onda kad ga pojedini novinar uopće nema svjesno na umu (Meyer, 2003.). Proizvod navedene selekcije vijesti koja je na djelu svakoga dana, u svim novinskim redakcijama, konačni je medijski proizvod, odnosno u najmanjem svom obliku – vijesti. Ako je posrijedi izvještavanje o manjinama, onda moramo biti upoznati s još jednim aspektom koji donosi teorija minimalnih medijskih efekata. Na tragu teorije o medijskim agendama i važnosti informativnih medija – koji izvan našega neposrednog iskustva, određuju kognitivnu kartu svijeta (Lippman, 1922.) – McCombs i Shaw (1972.) su istraživanjem utvrdili kako pojedinci minimaliziraju izloženost informacijama koje ne podupiru naše vrijednosne sustave i stavove, dok se izloženost povećava ako je riječ o informacijama koje su u skladu s našim vrijednostima. Upravo taj empirijski nalaz ide u prilog tezi kako će manjinske teme mnogo teže doći do javnosti, pogotovo ako su stereotipi o manjinama tako jaki da su u apsolutnoj suprotnosti sa stavovima većine, kojoj je i namijenjena većina medijskih proizvoda.

3. Medijska logika i paradoks različitosti

Razmatranje o selekciji vijesti neizbježno nas vodi do dvaju ključnih obilježja masovnih medija u današnjim suvremenim društvima, što presudno utječu na stvaranje slike o izvještavanju o manjinama u medijima. To je *medijska logika* – pojam koji označuje način prezentacije i predstavljenosti tema, što se bitno razlikuje od stvarnosti. Dok je stvarnost iznimno kompleksna – temelji se na povijesti, apstrakciji, raskidima, neregularnostima i različitim vizijama stvarnosti – medijska logika daje prednost konkretnosti, fragmentiranosti, isječcima iz života, plasiranju priče, a nije u stanju pokazati pozadinu jednog događaja. To je, dakako, u suprotnosti sa svakodnevnim životom (Altheide/Snow, 1979.). Izvještavanje o manjinama podrazumijeva i opsežne, uravnotežene analize, ozbiljan pristup temi, što medijska logika ne potiče. U informativnim je izdanjima medijska logika još jače izražena. “Budući da informativni mediji nemaju kapacitet za skupljanje svih potrebnih informacija, ni kapacitet koji je nužan da bi mogli informirati o svim događanjima, oni se oslanjaju na tradicionalna profesionalna pravila kojima se vode dok određuju o čemu će izvještavati. Rezultat je ograničeni pogled na široku okolinu, nešto kao iznimno ograničen pogled na vanjski svijet kroz mali prozor” (McCombs/ Reynolds, 2002.: 6).

Drugo važno obilježje medija, kad govorimo o izvještavanju o manjinama jest *paradoks različitosti* (Van Cuilenburg, 1999.). S porastom broja medija ne povećava se broj kvalitativno drugačijih proizvoda. Većina novih proizvoda koji nas okružuju iste su orijentacije, a razlikuju se ponajprije u vizualnim elementima, konstantama i formama. Medijska različitost ne odražava se u kvalitativnoj različitosti pa smo na tržištu svjedoci postojanja velikog broja sličnih izdanja, koja se u mnogočemu podudaraju. Na tržištima gdje je na djelu oštra konkurencija između medija – ponajprije tiskovina – manji je naglasak na kvaliteti proizvoda. Ili, kako to formulira Van Cuilenburg: “Što se više mediji natječu za tržište, to se više natječu za cijenu a manje za sadržaj” (Van Cuilenburg, 1999.: 199). Takva situacija, u kojoj se radi o isključivoj borbi za tržište, čini medije osjetljivijima za probleme većine, a manje osjetljivima za manjine koje dolaze u drugi plan. To se u praksi potvrđuje i u Hrvatskoj gdje smo svjedoci trajnog rivalstva između dviju najtiražnijih novina – *Večernjeg lista* i *Jutarnjeg lista*. Tržišno natjecanje ovakvog tipa, na relativno malom hrvatskom tržištu ne vodi samo do natpredstavljenosti većine, nego i do lošije kvalitete izvještavanja u cijelosti, što se odražava i na izvještavanje o manjinama.

4. Pregled dosadašnjih istraživanja

Najveći broj istraživanja o izvještavanju o manjinama, diskursu novina i detaljnoj analizi medija objavio je nizozemski istraživač Teun A. Van Dijk. U deset opsežnih studija donosi neke od najvažnijih nalaza do kojih je došao ponajprije metodom analize sadržaja. U jednoj od prvih studija (Van Dijk, 1991.) u kojoj je analizirao nekoliko tisuća novinskih tekstova u nizozemskim dnevnim novinama ističe kako istraživanja potvrđuju početne pretpostavke, hipoteze, koje najčešće zastupaju i sami čitatelji. Dominantne teme u istraživanjima provedenim u Njemačkoj, Nizozemskoj, Engleskoj i Francuskoj su kriminalne aktivnosti, kulturne različitosti, nasilje, socijalni problemi i imigracija. Dominantna slika koja se o manjinama stvara u medijima jest da su oni uzroci problema. Iz perspektive tipološke podjele novina, Van Dijk tvrdi kako konzervativne novine veći naglasak stavljaju na probleme koje manjine stvaraju, dok se novinari u liberalnim novinama više bave problemima manjina u društvu. S druge strane, ističe da se mnoge teme koje su sastavni dio života većine (doprinosi ekonomiji, politici, društvu) ignoriraju kad se izvještava o manjinama, iako su katkad posrijedi vrlo vrijedni doprinosi društvu u cijelosti.

Van Dijk je dokazao i to da se u selekciji vijesti manjinama manipulira pa se čini kako predstavnici manjina često nemaju što reći, a zapravo im novinar uopće nije dao priliku, što je bio dužan prema svim pravilima nepristranog izvještavanja. To se događa čak i na skupovima na kojima se predstavnike manjina manje citira, pogotovo doslovno citira, a ako se to i dogodi, primjećuje se kako “druga strana” nerijetko dobije veći medijski prostor od manjine.

Socioekonomski marginaliziran položaj manjina priječi izravnu komunikativnu interakciju između zajednice i određene manjine. A upravo je to presudno u postkonfliktnim društvima poput Hrvatske, gdje je za potpunu integraciju manjina od ključne važnosti nepristrano izvještavanje s diskursom koji neće naglašivati negativne konotacije određenih pojmova. U takvim uvjetima medijski diskurs nije samo od velike važ-

nosti za međuetnički dijalog i komunikaciju, budući da su mediji izvor informacija o manjinama za cijelo društvo od njih se očekuje da pridonese širem etnopolitičkom konsenzusu javnosti o nacionalnim manjinama i međuetničkoj stvarnosti određenog društva (Hussain, 2000.: 102).

Analiza izvještavanja o nacionalnim manjinama u Srbiji pokazala je da proces demokratizacije, koji je u tijeku, ne dovodi automatski do ravnopravnog tretmana nacionalnih manjina – nedovoljna zastupljenost (kvantitativna i kvalitativna) dovodi do stvaranja prosječne slike o pripadnicima neke manjine koja se sastoji od nekoliko karakteristika, što pojačava predstavu da je riječ o “drugima” koji ne dijele sve probleme društva i ne sudjeluju u svim aktivnostima. Dominiraju teme s područja politike, dok su druga područja zanemarena, čime se čitateljima uskraćuje mogućnost informiranja o raznovrsnim potrebama, aktivnostima i problemima s kojima se susreću pripadnici nacionalnih manjina (Milošević/Stojić Atanasov, 2003.).

Vjerojatno najopširnije istraživanje u zadnjih deset godina proveo je, primjenjujući znanstvenu metodu analize sadržaja, *Media Diversity Institute* iz Londona³ koncem 2001. godine u deset država Jugoistočne Europe, uključujući i Hrvatsku. Komparativna analiza dnevnih novina u Jugoistočnoj Europi pokazala je različitosti, ali i zajedničke odlike izvještavanja o etničkim manjinama u cijeloj regiji. Donosimo samo neke od najvažnijih rezultata:

- Izvještavanje o etničkim manjinama ponajprije ovisi o ukupnoj političkoj stabilnosti i kvaliteti međuetničkih odnosa u zemlji. Tako politizacija i konfliktno pisanje o etničkim manjinama raste u uvjetima političke nestabilnosti i neharmoničnih međuetničkih odnosa, dok u stabilnijim okolnostima opada količina i stupanj isključivosti u tretmanu etničkih razlika. Smirivanje sukoba, međutim, može pratiti i povećana ‘nevidljivost’ i ignoriranje manjinskih aktera i tema. U nedostatku sukoba, tisak često posvećuje veću pozornost ‘svojoj’ etničkoj grupi u susjednim zemljama, nego manjinskim zajednicama u svojoj zemlji.
- Rasprostranjeni duboko ukorijenjeni stereotipi i predrasude koji utječu na vladajuće razumijevanje većinsko-manjinskih odnosa odražavaju se i na tisak. Razlike se uglavnom doživljavaju i interpretiraju kao politički relevantne – bilo kao ‘opasnost po nacionalno jedinstvo’ ili kao simbol potencijalnih političkih konflikata. To odražava etničku distanciju između grupa i temeljno nepovjerenje prema manjinama.
- Medijski standardi i novinarska praksa koji otežavaju nepristran tretman različitosti i poticanje tolerancije, često su slični u regiji. Ova vrsta novinarskog rada istodobno i podupire i potiče tvrdnje da su članovi etničkih grupa manje aktivni i društveno manje vrijedni članovi zajednice. Promjene formata dnevnih novina nameću nove medijske standarde koji utječu i na kvalitetu izvještavanja o manjinama. Na primjer, u usporedbi s ‘ozbiljnim’ dnevnicima tabloidi depolitiziraju izvještavanje, ali i potiču pojednostavljeno, senzacionalističko i često diskriminativno pisanje. Dok manjinske teme zahtijevaju uvidavniji i tolerantniji tretman različitosti, tabloidi često ne pružaju mogućnost za to (Milivojević, 2003.).

³ Milivojević (2002.) donosi opširan prikaz analize izvještavanja najtiražnijih dnevnih novina u deset europskih država, među kojima su analizirane i hrvatske dnevne novine *Večernji list* i *Jutarnji list*.

Sva navedena istraživanja, bez obzira na državu gdje su provedena, upućuju na neke osnovne karakteristike izvještavanja o manjinama.

1. U negativnom se kontekstu izvještava o neuobičajenim događajima poput tragedija, kriminala, nasilja, ekstremizma ili prijetnji javnom redu i miru.
2. Članovi manjinskih grupa predstavljaju se kao drukčiji, opasni i neracionalni, nerijetko uz predrasude, generalizacije i stereotipe.
3. Pripadnike manjinske grupe optužuje se da su sami krivi za svoju sudbinu, te da su ujedno nesposobni promijeniti stvarnost.
4. Socijalni, ekonomski i politički razvoj koji se odnosi na manjine površno se predstavlja, bez ozbiljnih analiza i pojašnjenja (Avraham/Wolsfeld/Aburaiya, 2000.: 118).

5. Metodološke napomene

U hrvatskim dnevnim novinama manjinski su problemi ispolitizirani. To je osnovni zaključak koji je potvrđen u objema fazama istraživanja o tome kako o manjinama izvještavaju hrvatske dnevne novine. Prva se faza odnosi na zasebno istraživanje kao dio šireg projekta *Media Diversity Institute* iz 2001. godine. U razdoblju od 1. studenoga 2001. do 1. prosinca 2001. metodom analize sadržaja proučeno je ukupno 114 članaka u dvjema najčitanim hrvatskim dnevnim novinama – *Jutarnjem listu* i *Večernjem listu*. Ključni nalazi tog istraživanja su sljedeći:

1. O manjinama se najviše izvještava kroz političke rubrike.
2. Dominantne teme su etnički događaji u regiji, istraživanja zločina iz prošlosti i suđenja za ratne zločine.
3. U izvještavanju su zapostavljene kulturne, gospodarske i socijalne aktivnosti manjina.
4. Dominantno je izvještavanje o Srbima, Židovima i Hrvatima u BiH.
5. Izvještavanje je depersonalizirano, što potiče generaliziranje.
6. Naglasak je na informativnim tipovima članaka.
7. Izvještavanje je uvjetovano profilom tiskovine koja se analizira.

Druga faza istraživanja obuhvatila je razdoblje od 14. travnja do 14. svibnja 2003., uz prošireni broj varijabli i sada kao samostalno istraživanje unutar znanstvenog projekta Mediji i društvo. Analizirana su prva izdanja *Jutarnjeg lista*, *Slobodne Dalmacije* i *Večernjeg lista*. Jedinica analize bio je jedan novinski članak, a konačna verzija analitičke matrice sadržavala je 22 klasifikacijske kategorije. Tekstove su analizirala dva istraživača⁴ kako bi se smanjila subjektivnost i tako je još jednom provjerena valjanost postavljene matrice i kategorija. Obuhvaćeno je ukupno 88 članaka u kojima se spominju nacionalne manjine. Analizirani su tekstovi u kojima su se pojavile sljedeće ma-

⁴ Berto Šalaj i Igor Kanižaj, znanstveni novaci Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

njine: Albanci, Bošnjaci, Česi, Hrvati u BiH, Hrvati u Sloveniji, Hrvati u Mađarskoj, Hrvati u Srbiji, Hrvati u Crnoj Gori, Romi, Mađari, Slovenci, Srbi, Talijani, Židovi i posebna kategorija – manjine općenito. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku⁵ u Hrvatskoj je u popisu stanovništva 2001. godine prijavljen sljedeći postotak članova manjina u odnosu na ukupan broj stanovnika: Srbi (4,54%), Bošnjaci (0,47%) Talijani (0,44%), Mađari (0,37%), Albanci (0,34%), Slovenci (0,30%) Česi (0,24%), Romi (0,24%), Crnogorci i Slovaci (0,11%), Makedonci (0,10%), ostali (0,49%). Važna metodološka napomena odnosi se na komparativni dio ovog teksta, budući da su u najvažnijim kategorijama izdvojeni članci iz Slobodne Dalmacije kako bi se mogli uspoređivati podatci za *Jutarnji list* i *Večernji list* iz dvaju analiziranih razdoblja.

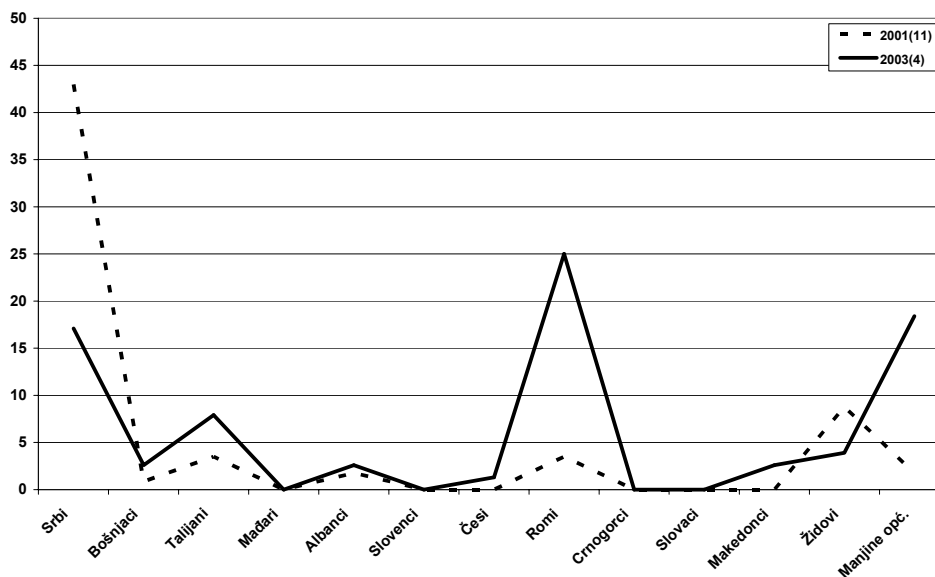
6. Predstavljenost pojedinih manjina i novinarska prezentacija tekstova

U analizi rezultata analize sadržaja polazimo od osnovnih podataka – udjelu koji manjina ima u stanovništvu Republike Hrvatske i broj tekstova koji su u objavljeni u promatranim razdobljima. Kao što se vidi iz *ilustracije 1* ne postoji izravna korelacija između ukupnog udjela i objavljenih tekstova. Dok je 2001. najveći broj objavljenih tekstova bio o Srbima (42,98%) dvije godine kasnije najdominantnija manjina bili su Romi (25%) koji, iako nisu među najvećim manjinama u Hrvatskoj, imaju dosta medijskog prostora u tiskovinama. Hrvatska se u ovom dijelu ne razlikuje od susjednih država. Jedna od mogućih interpretacija jest da način izvještavanja o nekoj manjini nije ponajprije određen brojnošću manjine, nego ovisi i o uključenosti u sukobe, o političkim strankama ili osobitosti svake pojedine manjine (Milošević/Stojić Atanasov, 2003.). Istodobno, uočavaju se osnovni trendovi prema kojima se u načelu više izvještava o Srbima, Romima, Albancima, Židovima i Talijanima, u odnosu na ostale manjine. Svaka od navedenih manjina medijski je zanimljiva u određenom vremenskom razdoblju. Tako se pojačano izvještavanje o Srbima može primijetiti u vrijeme lokalnih i parlamentarnih izbora, Izbora za vijeće manjina i ostalih događaja koji se odnose na istraživanja ratnih zločina i suđenja. Posve je razumljivo što se o srpskoj manjini najviše izvještava ponajprije zbog prošlosti, rata, problema povratnika i stalnog angažmana i zauzetosti međunarodne zajednice za probleme ove manjine. Velika zastupljenost građana srpske nacionalnosti određena je mnogim sudskim procesima o zločinima iz Domovinskog rata, što je privlačilo veliku pozornost novinara. No, nije lako razumljivo da uz sve te aktivnosti manjina ne uspijeva u proporcionalnom omjeru naglasiti i svoje kulturne i socijalne aktivnosti, što bi mnogo više ubrzalo integraciju, nego naglašena usmjerenost na političku sferu. Za razliku od Srba, o Židovima se izvještava gotovo isključivo u kulturnim rubrikama, bez obzira na to kako se ozbiljna rasprava vodila o političkim problemima. To je posve sigurno i pokazatelj da se židovska manjina usredotočila na kulturnu djelatnost dok je većinu drugih aktivnosti stavila u drugi plan. Romi ne uspijevaju nametnuti teme iz kulture, a još manje iz politike, iako je 2003. objavljeno 10,3% članaka o Romima u kulturnim rubrikama, što je 22% od ukupnog broja svih članaka o Romima u tom razdoblju. U studenom 2001. godine nije objavljen

⁵ Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr>, 20. lipnja 2004. godine.

ni ti jedan članak iz kulture. U političke rubrike 2003. godine svrstano je 40% članaka o Romima i to su ponajprije dobre i loše inicijative vlasti da se poboljša položaj manjine (Izbori za vijeća manjina 2003.), a mnogo rjeđe aktivnosti predstavnika Roma. Brojčano osciliranje u odnosu na analizirana razdoblja rezultat je “inflacije” kriminalnih aktivnosti i socijalnih problema koji se ne mogu povezati uz neki određeni događaj, nego su više odraz trenutka i uređivačke politike analiziranih tiskovina koja dovodi do diskriminacijskog izvještavanja u rubrici crna kronika.

Ilustracija 1: Usporedni pregled udjela manjina u stanovništvu i predstavljenosti u dnevnim novinama 2001.-2003.

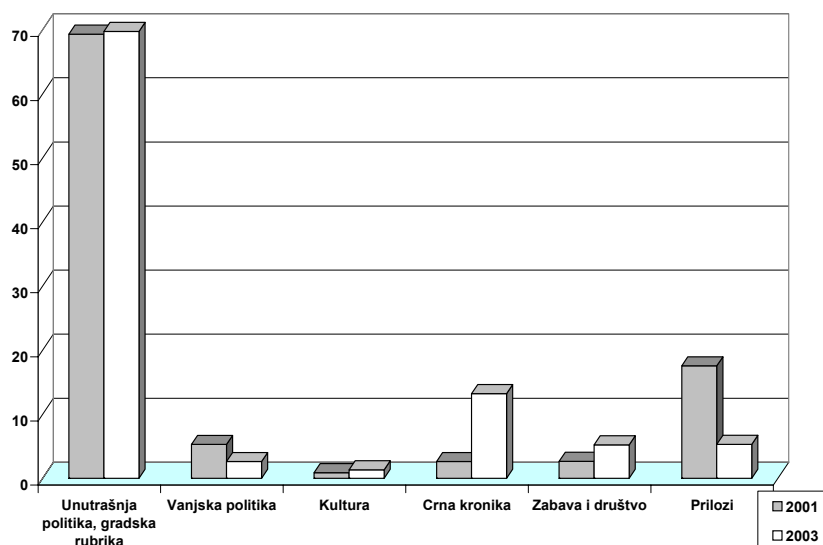

Izvjestavanje o Romima tema je brojnih europskih istraživanja kojima se želi otkriti stvarne razloge diskriminacije i podupiranja stvorenih stereotipa o Romima, koji su možda i najugroženija manjina u regiji (Erjavec, 2001.). Način na koji se izvještava o Romima u srbijanskim tiskanim medijima (upozoravanje na potrebu za poboljšanjem njihova socijalno-ekonomskog položaja, kao i izvještavanje o izgređima u kojima su žrtve Romi) stvara sliku o njima kao o društvenoj grupi kojoj je potrebna pomoć (Milošević/Stojić Atanasov, G., 2003.). U jednom sličnom istraživanju utvrđeno je da se u Bugarskoj 90% govora mržnje u novinama odnosi na Rome, a 1997. u mađarskim tiskovinama objavljeno je 60% tekstova u kojima su Romi predstavljeni kao prijetnja društvu (Erjavec, 2003). Ipak, možda je najproblematičnije izvještavanje o Romima u rumunjskim dnevnim novinama. U tekstovima s temama iz svakodnevnoga života prevladava izvještavanje o kriminalu (45%), a njihovi su akteri uvijek Romi. Golema većina

svih diskriminirajućih tekstova, otprilike četvrtina, upravo je o Romima (Milivojević, 2001.).

Ilustracija 2: Pregled objavljenih članaka prema rubrikama i godini (%)

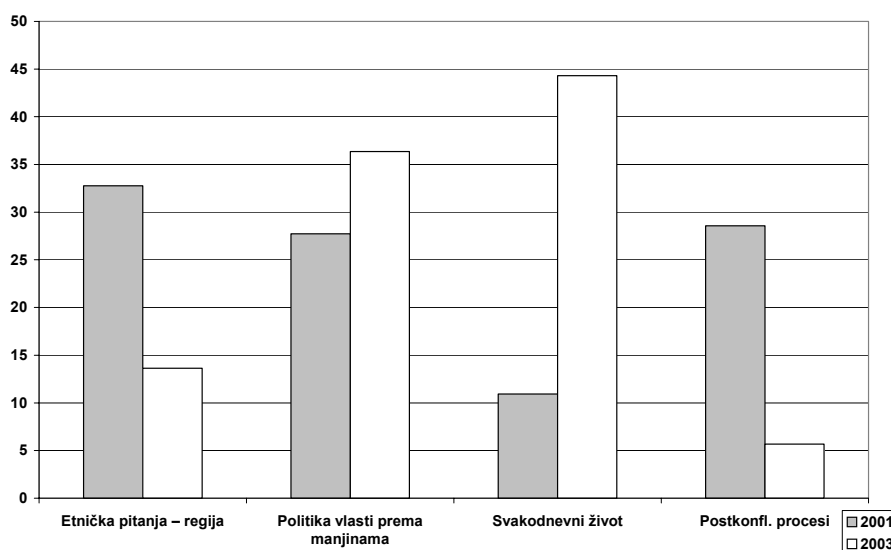
Prijašnja istraživanja⁶ pokazala su kako novinarska prezentacija tekstova o nacionalnim manjinama ima ključnu ulogu u ukupnoj percepciji izvještavanja o toj temi. Novinari i urednici, naime, svjesno manipuliraju prezentacijom vijesti; duljinom članka, položajem na stranici, naslovima, rubrikama u kojima se vijesti objavljuju, ali i danima objave, kako bi se povećala prodaja novine u točno određene dane.

U prilog tezi o općoj ispolitiziranosti manjina najbolje govori podatak o rubrikama u kojima je objavljen najveći broj tekstova. Jedini stalni i ujednačeni trend 2001. i 2003. jest raspodjela članaka po rubrikama. U oba ciklusa najviše je članaka bilo u političkim rubrikama (događaji dana, gradska kronika, unutarnja i vanjska politika). Bez obzira na primjetnu promjenu u glavnim temama izvještavanja (v. *ilustraciju 3*) manjinske teme ostaju dominantnima u političkim rubrikama. Što je uzrok tome? Postoje najmanje tri objašnjenja. Novinari i urednici iz godine u godinu većinu manjinskih tema svrstavaju i selektiraju kao političke događaje, što je u određenom broju slučajeva razumljivo, ako imamo na umu da se izvještava o istraživanjima prošlosti, suđenjima, odnosno o Izborima za vijeća manjina. S druge strane, takav način predstavljanja ne potiče istraživanje

⁶ Vergeer, 2000.; Lubbers/Scheepers/Wester F., 1990.

i izvještavanje o socijalnim, kulturnim i drugim problemima koji su dio svakodnevnoga života.

Ilustracija 3: Osnovne teme u člancima – usporedni pregled 2001.-2003.

Drugi razlog označivanja manjinskih tema kao političkih uvjetovan je lošom komunikacijom i medijskim nastupima manjinskih predstavnika, kao nositelja radnje ili osoba o kojima se piše. To je pogotovo očito u 2003. godini kad su mnogi predstavnici manjina uporno naglašivali političku dimenziju i često se borili za svoja prava, dok je pozicija manjine bila u drugom planu. Glasnogovornici i predstavnici manjina očito ne poznaju dovoljno dobro karakteristike i način funkcioniranja hrvatskih medija, zbog čega i nisu u mogućnosti izboriti medijski prostor za sebe, a još manje nametnuti važne teme na medijsku agendu, pa zapravo postižu potpuno suprotni učinak od željenoga. Konačno, ne smijemo zaboraviti i ograničenja svake pojedine tiskovine. Budući da se kod nas dnevne tiskovine (osim Vjesnika) mogu svrstati u područje polutabloida, koji su po formatu tabloidi, ali po sadržaju ne odgovaraju konceptu tabloida, općim profilom tiskovine određen je i način izvještavanja. Znanstvenici koji se bave proučavanjem izvještavanja o manjinama, uglavnom su jedinstveni u tvrdnji da je vrlo mala vjerojatnost kako će se u tiskovini bilo kojega senzacionalističkog oblika objaviti ozbiljni i dosljedni naslovi i tekstovi. Glavni naglasak u takvim medijima je na drami, konfliktu i devijantnom ponašanju. Urednike koji rade u takvim tiskovinama jednostavno ne zanima istraživanje nekih kompleksnijih društvenih fenomena (Avraham/Wolsfeld/Aburaira, 2000.: 121). Tu tezu možda najbolje potvrđuju sljedeći podatci.

Očita je dominacija izvještajnih novinarskih vrsta (vijest, izvještaj, kratka vijest), a istodobno se primjećuje iznimno mali broj analitičkih tekstova koji bi trebali otkriti

ukupnu pozadinu događaja, osobito kad su posrijedi ovako osjetljive teme. Dulje novinarske vrste poput reportaže ili intervjua pojavljuju se u samo nešto manje od 8% ukupnoga broja članaka, što je potpuno u skladu s “uređivačkim ograničenjima” *Jutarnjeg lista* i *Večernjeg lista*.

Većina istraživača u dosadašnjim je istraživanjima propustila posebno analizirati položaj teksta na stranici, što je, po mom mišljenju, jedan od ključnih pokazatelja kako novinski urednici percipiraju teme o nacionalnim manjinama. Poznato je kako je najuočljiviji dio stranice gornji desni dio, sredina i donji desni dio. Potpuno svjesni važnosti prijeloma, urednici teme o manjinama redovito prezentiraju na gornjem lijevom i donjem lijevom dijelu stranice, dakle na mjestima koja su manje uočljiva. Samo u 15% slučajeva tekstovi su smješteni na najbolje pozicije na stranici. Ovaj nalaz otkriva još jednu ozbiljnu prepreku zastupljenosti manjinskih tema. Urednik određene rubrike, bez obzira na to kako kvalitetan tekst dobio od novinara, na kraju određuje na kojoj će ga poziciji objaviti i tom posljednjom razinom selekcije prije tiskanja novine presudno utječe na konačnu percepciju javnosti. Prostor za ovakvu manipulaciju mnogo je veći u društvima u kojima poznavanje i konzumiranje medija vrlo oskudno. Tu ponajprije mislim na prosječno vrijeme koje građani potroše na čitanje novina. Skandinavske države u ovom su slučaju znatno iznad prosjeka, a područje Jugoistočne Europe znatno ispod prosjeka.

Za ukupnu prezentaciju od najvećeg su značenja i naslovi koji u kombinaciji s pozicijom na stranici privlače (informativnim ili senzacionalističkim) naslovima ili odbijaju čitatelja. Godine 2001. primijećeno je 27,19% tekstova sa senzacionalističkim naslovima, koji nisu u skladu sa sadržajem teksta. Taj je broj 2003. godine smanjen 18,2%. Iako je primjetna pozitivna promjena u opremi teksta, za što je najveća odgovornost na urednicima, ovi podatci zabrinjavaju i njihova je važnost još veća ako znamo da većina čitatelja novine pročitaju čitajući naslove, a ne tekst. Donosim nekoliko zornih primjera senzacionalističkih naslova. “Država obnovi kuće, a izbjegli Srbi ih prodaju za petsto tisuća kuna” (*Jutarnji list*, str. 8, 17. travnja 2003.). U crnoj kronici u nekoliko su navrata objavljeni naslovi u kojima se generalizira pa se individualni zločini ili tragedije stavljaju pod zajednički nazivnik, iako to uglavnom nema nikakvu važnost za razumijevanje ili istragu zločina. “Turčina ubila čelična košara u kamenolomu” (*Jutarnji list*, 13. svibnja 2003., str. 41.). Naslov istog tipa objavljen je u *Večernjem listu*: “Makedonca uhitili s 48,7 grama heroina” (*Večernji list*, 8. svibnja 2003., str. 23.). Najviše navedenih senzacionalističko-diskriminirajućih naslova objavljeno je o Makedoncima, Srbima i Romima. Ako ove podatke usporedimo s onima iz 2001. godine, možemo zaključiti da se u najtiražnijim hrvatskim dnevnim novinama u negativnom kontekstu najčešće spominju Srbi, Romi i Makedonci. Redoslijed se mijenja iz mjeseca u mjesec, budući da je najviše pod utjecajem rubrike crna kronika, odnosno kriminalnih aktivnosti u kojima se donose poopćeni naslovi koji štete ugledu spomenute manjine.

7. Manjine bez inicijative

Nakon što smo utvrdili osnovne trendove i karakteristike izvještavanja, sljedeće kategorije pomoći će nam da se usmjerimo na izvore informiranja. Posrijedi je, naime, kategorija koja definira na koji je način predstavljen nositelj uloge (osoba o kojoj se

izvještava). U samo 40% tekstova on predstavlja određenu etničku grupu, a u 24% slučajeva pojavljuje se kao pojedinac, koji se bori za vlastite interese, bez eksplicitnog naglašavanja pripadnosti manjini. Ovakav podatak upućuje na posve jasan izostanak strategije predstavljanja manjine, a u 40% slučajeva predstavnici manjina propustili su “promovirati” svoju zajednicu. Postojanje strategije vodilo bi, ne samo stvaranju imidža, nego i otklanjanju pojedinih predrasuda koje su vezane uz manjine, kao i ozbiljniji nastup u kulturnim i ostalim rubrikama što ulaze u područje svakodnevnog života. U prilog ovom zaključku posve sigurno govori i podatak prema kojem se nositelj uloge u 18,5% slučajeva pojavljuje kao predstavnik neke manjinske organizacije. U 16% on predstavlja neki opći kolektivitet, a u čak 14,8% slučajeva u kategoriji ostalo to uopće nije moguće jasno odrediti.

Ovi podatci pružaju argument više prethodno dokazanoj tvrdnji, odnosno trendu da je izvještavanje o manjinama depersonalizirano, što potiče generaliziranje, a generaliziranje utvrđuje stereotipe, otežava položaj manjine i ne pruža stvarnu sliku događaja. Karakteristike medija, napose hrvatskih, osiguravaju dodatne uvjete za osnaživanje vrijednosnih stavova većine. Teza se potvrđuje u stvarnosti ponajprije zahvaljujući novinarima koji kad izvještavaju o manjinama, rijetko u tekstovima navode ime i prezime pripadnika manjine, a u naslovima u pravilu generaliziraju pa navode ime manjine kojoj pojedinac pripada, iako to uopće nije primjereno. Nadalje, loše predstavljanje manjina uzrokovano je ponajprije nedostatkom profiliranih osoba koje bi se pojavljivale kao osobe koje predstavljaju manjine. Mediji to znaju iskoristiti te katkad naglašuju upravo takve izjave od svjedoka koji ne poznaje osnovne načine medijskog nastupa i predstavljanja u javnosti. Sva spomenuta međunarodna istraživanja pokazuju kako u procesu proizvodnje vijesti mediji i novinari kad izvještavaju o manjinama svjesno izbjegavaju objaviti informacije iz manjinskih izvora, što je predstavljanje samo jedne strane. Rezultat ovoga zatvorenog kružnog procesa jest opći dojam da se manjine pojavljuju samo u primjerima ponašanja koje odstupa od standardnih obrazaca s velikim naglaskom na senzacionalističkom pristupu obrađivanja teme.

8. Pregled osnovnih tema članaka

8.1. Događaji u regiji

Istraživanja ratnih zločina, suđenja, međuetnički sukobi u regiji (Kosovo) bile su najzastupljenije teme u prvoj fazi istraživanja, a znatan dio tekstova iz regije odnosio se na Hrvate u BiH i aktivnosti vlasti prema toj manjini. Zanimljivo je kako se o Hrvatima u BiH prije dvije godine izvještavalo čak u 22 članka, na istom uzorku, a u ovom istraživanju ukupan broj tekstova o regiji je dvanaest. Od toga se sedam članaka odnosilo na političke aktivnosti manjine, a pet na probleme u svakodnevnom životu.

Nakon dvije godine došlo je do promjene agende, a veliki međuetnički sukobi su iščeznuli, što je najviše utjecalo na 19% manje članaka s ovom temom. Osim izostanka sukoba, iznenada je smanjeno i zanimanje vlasti za manjine u susjednim državama, na što su najvjerojatnije utjecali Izbori za vijeća manjina u Hrvatskoj.

8.2. Politika vlasti prema manjinama

Istodobno, porastao je broj članaka u kojima vlast donosi nove inicijative za manjine, opet, najviše uz izbore, kao najjači medijski događaj u tom periodu, iako je bilo realno očekivati i veći porast od zabilježenoga. U detaljnijoj analizi politika vlasti prema manjinama, obradili smo i tip politike kroz koju se prikazuje određena tema. Rezultati pokazuju da su ti tekstovi ponajprije predstavljeni kao političke (71,7%), potom kao socijalne (17,4%), te konačno kao kulturne teme (10,9%). To je još jedan pokazatelj koji potvrđuje opću ispolitiziranost tema kroz koje se izvještava o nacionalnim manjinama.

8.3. Svakodnevni život

Najpozitivniji trend koji uočavamo odnosi se na temu svakodnevnog života, na koju se odnosi nešto više od 44% tekstova. To je i najveća promjena prema 2001., kad je u toj temi objavljeno nešto manje od 11% tekstova. Možemo li na temelju ovih podataka zaključiti kako je došlo do znatnog napretka u predstavljenosti manjina u hrvatskim dnevnim novinama; da manjinske teme postupno izlaze iz političkog područja i postaju sastavnim dijelom svakodnevnog života? Za takvu je interpretaciju još uvijek rano, pogotovo stoga što nam nedostaju longitudinalna istraživanja u razdoblju od najmanje pet godine i uz godišnji uzorak novina. Dakako, o konačnoj promjeni u predstavljenosti s političkoga na socijalni – svakodnevni, svakako ovisi i daljnji razvoj tiskovina te moguća transformacija u tabloide ili ozbiljne analitičke novine. Kao što smo prije pokazali, to umnogome utječe i na predstavljenost manjina, kao i na stupanj politiziranoga izvještavanja.

No, postoji i druga strana porasta broja tema iz svakodnevnog života. Određeni broj tekstova odnosi se na kriminalne aktivnosti kojih je 2003. godine ukupno 26,7%. Prihvaćenost manjina u nekom društvu uglavnom se ocjenjuje prema tome kako se određena manjina uključila u društvene procese, ali i u svakodnevni život. Budući da prenose događaje u društvu, mediji redovito reagiraju na procese i događaje. No, uloga medija u ovom području možda je i važnija od svih spomenutih. Oni svjesno stavljaju naglasak na teme za koje smatraju da su zanimljive prosječnom čitatelju kojega najviše zanima prikaz stvarnosti koji u interpretaciji medija postaje prenaplašen, pa na prvo mjesto dolaze neobične životne situacije, zapravo sve što odudara od pravila. Mediji najčešće donose nerealne prikaze stvarnosti, a to se odražava i na izvještavanje o manjinama. Slobodna Dalmacija ističe kriminalne aktivnosti i negativne diskriminirajuće primjere, ne donoseći ni jedan članak o kulturnim aktivnostima. U jednom tekstu pod nazivom "Kotoriba: Romi zarobili vlasnika kavane", koji je objavljen u Slobodnoj Dalmaciji 10. svibnja 2003., na zadnjoj stranici, u samo nekoliko rečenica, Rome se stigmatizira kao izravno odgovorne za jedan incident. U čak 26,7% posto tekstova izvještava se o kriminalnim aktivnostima manjina. Pozitivni primjeri uključivanja u društvo prisutni su u 22% slučajeva iste kategorije, ali onda dolazimo do vrlo visokog postotka (17,8% tekstova) u kojima se primjećuju negativni primjeri diskriminacije manjina.

8.4. Postkonfliktni procesi

Jedna od kategorija koja zahtijeva dodatno objašnjenje su i postkonfliktni procesi. Čak jedna trećina tekstova analizirana je u prošlom istraživanju pod ovom kategorijom, a u posljednjem travanjskom istraživanju ta se tema spominje samo nekoliko puta. Što je razlog tako velikim oscilacijama? Smanjeni broj sudskih procesa o zločinima iz Domovinskoga rata predstavljenih u javnosti nameće se kao jedini valjani razlog. No, budući da se već pokazalo kako medij reagira trenutačno na događaj, velika je vjerojatnost da su već spomenuti Izbori za vijeća nacionalnih manjina jednostavno u drugi plan potisnuli sva ozbiljnija pitanja o zločinima iz prošlosti.

9. Opći pristup temi i okviru

Iako se o pojmu *framing*⁷ (uokvirivanje) i danas mnogo raspravlja, budući da neki znanstvenici dovode u pitanje tu kategoriju, kao nešto što je zapravo više subjektivan nego objektivan dojam istraživača, pa je stoga uputno obuhvaćati ga unutar kvantitativne kategorije, okviri su u ovom slučaju pružili osnovu za nove zaključke.

Ponajprije, treba reći da kod hrvatskih dnevnih tiskovina postoji jedan oblik konstante u izvještavanju, iako to ne znači da postoji i strategija praćenja nacionalnih manjina. U prijašnjim se istraživanjima pokazalo kako se uglavnom objavljuju informativni članci koji se temelje na izvještajnim novinarskim vrstama, često s mnogo informacija, slika i bez nekih dubljih analiza. Takvih je članaka u 2003. zabilježeno čak 89,8%, prema 81% 2001. godine. Istodobno, samo je 6,8% eksplanacijskih članaka, u kojima se donose opće analize, procjene, prognoze, osvrti i komentari. U mediju koji ravnomojerno, ozbiljno i analitički izvještava o manjinama navedena bi vrsta članaka trebala imati znatno već udio u apsolutnom broju. Konačno, najmanji je broj evaluacijskih tekstova (3,4%) koji su zapravo najvažniji jer mogu pružiti više izvora informacija i upozoriti na nekoliko aspekata. To su zapravo jedine novinarske vrste (komentar, osvrt, prilog, reportaža) s pomoću kojih novinar može “pobjeći” iz jednoznačne interpretacije i stvoriti osnove za veći naglasak na životne okolnosti. Svi ostali instrumenti izričaja novinara usmjeruju da postane objektom medijske logike.

Unatoč navedenim negativnim osobinama izvještavanja, prevladavaju članci u kojima se na ispolitiziran, ali u najvećem broju tekstova afirmativan način, govori o nacionalnim manjinama. Premda je broj diskriminirajućih članaka u porastu u odnosu na prethodno istraživanje, ovdje valja upozoriti na jednu vrlo negativnu karakteristiku *Jutarnjeg lista* i *Večernjeg lista*, koji kad izvještavaju o manjinama, često donesu vrlo kvalitetan tekst, no urednik koji određuje naslove na kraju tekst opremi na potpuno senzacionalistički način. To je najuočljivije u *Jutarnjem listu* koji je objavio dvostruko više ovakvih tekstova od *Večernjeg lista*. Najbolja je ilustracija tekst iz *Jutarnjeg lista*, objavljen 7. svibnja 2003., na 23. str. Dulji uravnotežen izvještaj o proslavi romskog

⁷ Pojam koji označuje smještanje novinarskih tekstova u određeni kontekst kroz “selekciju, naglašavanje, izostavljanje” i razradu informacija i podataka (prema Severin/Tankard, 2001.: 277). Nadalje, *frame* predstavlja interpretativni okvir, kognitivni ustroj u svijesti novinara, koji olakšava odabir i obradu informacija (prema Kunczik/Zipfel, 1998.: 103).

blagdana Đurđevdana urednik je opremio sljedećim naslovom: “Romi se za Đurđevdan kupaju u cvijeću i lupaju koprivama”. Taj je tekst, zahvaljujući slikovitom naslovu “zaslužio” i dobru poziciju na prijelomu pa će vjerojatno i tekst biti više zamijećen nego što bi inače bio.

U *Jutarnjem listu* od 27. travnja 2003. godine na 6. stranici objavljen je tekst s naslovom “Pod mostom preminula petomjesečna Romkinja”. Urednik je očito došao do ovog zaključka na temelju jedne rečenice u kojoj se spominje riječ Rom: “Na mjestu gdje je obitelj prenoćila zatekli smo prostor gdje je nedavno paljena vatra, a mještani su nam rekli da tu često borave i spavaju Romi, no jučer više nikoga nije bilo”.

10. Zaključci

Profil, karakteristike i uređivačka politika najprodavanijih hrvatskih dnevnih novina ne jamče pravilnu predstavljenost nacionalnih manjina. Zadnje dvije godine u Hrvatskoj su intenzivirane aktivnosti nakladnika i urednika u povećanju tržišnog udjela između *Večernjeg lista* i *Jutarnjeg lista*. Takva situacija, oštre konkurencije i rivalstva, kao što je pokazano, ne potiče ujednačeno i nepristrano izvještavanje o manjinama, nego stvara suprotni učinak – pojačava predstavljenost većine. Budući da navedene dnevne novine nisu sadržajno profilirane, a ne primjenjuju ni dugoročnu strategiju izvještavanja o manjinama, manjinske teme ostaju zanemarene, marginalizirane, odnosno nedovoljno predstavljene. Istraživanje je potvrdilo osnovne teze o ispolitiziranosti manjinskih tema, što je uvjetovano selekcijom vijesti i snažnim utjecajem prošlih međuetničkih sukoba. Izvršna vlast (Vlada) i medijski djelatnici još uvijek pitanja manjina percipiraju kao politička. Predstavnici Vlade to čine svojim aktivnostima i programima pod pritiskom različitih segmenata javnosti, a novinari pod utjecajem stereotipa i zbog ograničenosti uređivačke politike, kao i samog profila tiskovine. Pritom novinari vještim korištenjem tehnika prijeloma novina i opreme teksta dodatno selektiraju manjinske teme. Naglasak na kriminalne aktivnosti, nasilničko ponašanje, ljudske tragedije, kao i senzacionalističkim naslovima, manjine odmah dospijevaju na naslovne stranice, a pozitivni primjeri vrlo teško na stranice o svakodnevnom životu.

Drugi dio zaključaka odnosi se na aktivnosti manjina o kojima se izvještava. Nepoznavanje medija, pravila i načina funkcioniranja, propuštanje isticanja pripadnosti manjini i potpuni izostanak strategije medijskog nastupa ozbiljno utječu na izvještavanje. Predstavnici manjina u pravilu ne znaju nametnuti svoje teme medijima i naglasiti kulturne, socijalne i ostale aspekte života koji su presudni za punu integraciju u društvo i pozitivnu percepciju u javnosti.

Konačno, za pozitivnu predstavljenost i prihvaćanje manjina odgovorno je društvo u cjelini. Jedan od osnovnih preduvjeta za kvalitetnije izvještavanje o manjinama svakako je bolje poznavanje medijske kulture, aktivniji angažman nevladinih organizacija, te trajna edukacija novinara za izvještavanje o manjinama, kao i senzibiliziranje cijele javnosti za teme različitosti.

Literatura

- Altheide, D./ Snow, R., 1979.: *Media Logic*, Sage, Beverly Hills
- Avraham, E./ Wolsfeld, G./ Aburaiya, I., 2000.: Dynamics in the News Coverage of Minorities: The Case of the Arab Citizens of Israel, *Journal of Communication Inquiry*, (24) 2: 117-133
- Berelson, B., 1952.: *Content Analysis in Communication Research*, The Free Press
- Donsbach, W., 1991.: Exposure to Political Content in Newspapers: The Impact of Cognitive Dissonance on Readers' Selectivity, *European Journal of Communication*, 6: 155-186
- Erjavec, K., 2001.: Media Representation of the Discrimination against the Roma in Eastern Europe: the Case of Slovenia, *Discourse and Society*, (12) 6: 699-727
- Fleras, A., 1995.: *Please Adjust Your Set – Media and Minorities in a Multicultural Society*, *Communications in Canadian Society*, Nelson Canada
- Grey, H., 1987.: Race Relations As News, *American Behavioral Scientist*, (30) 4: 381-396
- Hall, S., 1978.: The Social Production of News, u: S. Hall/ C. Critcher/ T. Jefferson/ J. Clarke/ B. Roberts (ur.), *Policing the Mugging, the State and the Law and Order*, Routledge & Kegan Paul, London
- Hussain, M., 2000.: Islam, Media and Minorities in Denmark, *Current Sociology*, (48) 4: 95-116
- Kanižaj, I., 2003.: Izvještavanje o nacionalnim manjinama u hrvatskim dnevnim novinama, *Međunarodne studije*, (3) 3: 27-45
- Krippendorff, K., 2004.: *Content Analysis, An Introduction to Its Methodology*, Sage, London
- Kunczik M./ Zipfel A., 1988.: *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb
- Leudar I./ Nekvapil J., 2000.: Presentations of Romanies in the Czech Media: on Category Work in Television Debates, *Discourse and Society*, (11) 4: 487-513
- Lippmann, W., 1922.: *Public Opinion*, Macmillan, New York
- Lubbers, M./ Scheepers, P./ Wester, F., 1990.: Ethnic Minorities in Dutch Newspapers, *Gazette*, (60) 5: 413-431
- Mahtani M., 2001.: Representing Minorities: Canadian Media and Minority Identities, *Canadian Ethnic Studies*, (33) 3: 99-128
- Malović, S., 2003.: *Novine*, Sveučilišna knjižara, Zagreb
- McCombs M./ Reynolds A., 2002.: News Influence on Our Pictures of the World, u: Bryant, J./ Zillman, D. (ur.), *Media Effects*, Lawrence Erlbaum Associates, London
- McCombs, M.E./ Shaw, D.L., 1972.: The Agenda-setting Function of Mass Media, *Public Opinion Quarterly*, (36): 176-187
- McNair, B., 2003.: *Uvod u političku komunikaciju*, FPZ, Zagreb
- Meyer, T., 2003.: *Mediokracija. Medijska kolonizacija politike*, FPZ, Zagreb
- Milivojević, S., 2003.: *Media Monitoring Manual*, Media Diversity Institute, London
- Milošević, L./ Stojić Atanasov G., 2003.: Analiza sadržaja tiskanih medija u Srbiji, *Međunarodne studije*, (3) 3: 60-78
- Mueller, J., 1995.: Minorities and the Democratic Image. *East European Politics and Societies*, (9) 3: 513-522

- Street, J., 2003.: *Masovni mediji i politika*, FPZ, Zagreb
- Šiber, I., 1998.: Povijesni i etnički rascjepi u hrvatskom društvu, u: Kasapović, M./ Šiber, I./ Zakošek, N. (ur.), *Birači i demokracija*, Alineja, Zagreb
- Van Cuilenburg, J., 1999.: On Competition, Access and Diversity in Media, Old and New, *New media & society*, (1) 2: 183-207
- Van Dijk, T., 1991.: *Racism and the Press*, Routledge, London
- Van Dijk, T., 1987.: *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*, Sage, London
- Van Dijk, T., 1992.: Discourse and the Denial of Racism, *Discourse and Society*, (3) 1: 87-118
- Van Dijk, T., 1993.: *Elite Discourse and Racism*, Routledge, London
- Vergeer, M., 2000.: Exposure to Newspapers and Attitudes toward Ethnic Minorities: A Longitudinal Analysis, *The Howard Journal of Communication*, (11): 127-143

Igor Kanižaj

*REPRESENTATION OF NATIONAL MINORITIES IN CROATIAN
DAILIES – A COMPARATIVE REVIEW 2001–2003*

Summary

The article presents the results of the research on the reporting about the minorities in Croatian dailies between 2001 and 2003. Besides a review of the existing relevant international and Croatian studies, there is a special focus on the aspects of journalistic selection that vitally influence the readers' ultimate perceptions. The basic findings of the research show that the issues concerning the minorities are predominantly presented as political topics, and reported in journalistic forms with hardly any analytical articles. The representatives of the authorities and the media workers still regard the minority issues as the political ones. The politicians and state officials do this by means of their activities and programs under the pressure of various segments of the public, while journalists do this mainly because of the restrictions of the editorial policies and their paper's profile. At the same time, the representatives of the minorities as a rule do not know how to foist their issues on the media and to focus more on the cultural, social and other aspects of their life, which is vital for their full social integration and their positive public image.

Key words: press, dailies, national minorities, Croatia

Mailing address: Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, HR 10 000
Zagreb. *E-mail:* igor.kanizaj@vt.htnet.hr